

АНІМАЛІСТИЧНИЙ ДИСКУРС У КУЛЬТУРНО-КОНЦЕПТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНЦІВ

ANIMALISTIC DISCOURSE IN THE CULTURAL AND CONCEPTUAL SPACE OF THE UKRAINIANS

Крупеньова Т.І.,

orcid.org/0000-0001-8887-0163

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

У статті проаналізовано особливості концептуалізації тварини як комуніканта та загальні дискурсивні характеристики спілкування з тваринами. **Мета** нашого дослідження полягає у визначенні комунікативного статусу тварини за допомогою мовних маркерів дискурсу, аналізі особливостей структури та функціонування дискурсу свійських тварин. **Об'єктом** дослідження є дискурс домашніх тварин, а саме опис комунікативних актів людини з домашньою твариною, асоціативне поле «тварина» у мовній свідомості інформантів. **Предметом** дослідження є статус тварини у системі дискурсу та системі асоціативних зв'язків у мовній свідомості людини. Загальні концептуальні характеристики тварини, відображені в мовній картині світу нації, було виявлено за допомогою спрямованого асоціативного експерименту, специфічний фактор статусу тварини як комуніканта та просторова й темпоральна організація комунікативного акту досліджувались за допомогою загального опитування. **Матеріал** дослідження складала 50 анкет, заповнені інформантами різних вікових груп. У межах асоціативного експерименту досліджувалось загальне ставлення до тварин на підґрунті базових людських емоцій. Результати дослідження показали, що ядро асоціативного поля негативних емоцій (страх, сум, агресія, відроза) складають великі дикі й хижі тварини (*вовк, ведмідь, змія*), а також екзотичні тварини (*гієна*). На периферії знаходяться домашні та свійські тварини (*собака, вівця*), а також невеликі дикі (*іжак*). Асоціативне поле позитивних емоцій (радість, задоволення) включає домашніх тварин, близьких до людини (*собака, кіт, хом'як*). Концептосфери позитивних та негативних емоцій мають точку перетину, представлену асоціатом *собака*: за даними експерименту, собака дарує радість та задоволення, але також викликає сум. Причиною останнього твердження, на наш погляд, може бути негативна концептуалізація *собаки* у мовній картині світу українців (відображеної у фразеологічному фонді української мови: *голодний як собака, собаче життя, злий як собака* тощо). Найбільш прийнятними в ролі суб'єктів комунікації у картині світу носіїв української мови є домашні тварини, що історично перебувають у тісному контакті з людиною (*собака, кіт, хом'як* тощо). У межах експерименту досліджувались також особливості ідентифікації тварини як фігуранта дискурсу, її участі (активної чи пасивної) в його розгортанні. З цією метою було вивчено особливості приписування характеристик тваринам, які описували загальні якості (*сильний, лагідний, страшний*), розумові здібності (*кмітливий, винахідливий*) та мовленнєву здатність (*красномовний, іронічний*). Результати дослідження показали, що значну роль у приписуванні тих чи інших ознак тваринам мають усталені уявлення, стереотипи, сформовані історично-культурним досвідом нації й відображені фразеологією та прецедентними текстами певного народу.

Ключові слова: дискурс, домашні тварини, асоціативний експеримент, комунікація, мовна картина світу.

The **purpose** of our study is to determine the communicative status of the animal using language markers of discourse, analysis of the structure and function of the discourse of domestic animals. The **object** of our study is the discourse of domestic animals, namely the description of communicative acts of a person with a pet, the associative field "animal" in the linguistic consciousness of the respondents. The **subject** of the study is the status of the animal in the discourse system and the system of associative connections in the linguistic consciousness of a person. The general conceptual characteristics of the animal, reflected in the nation's linguistic picture of the world, were revealed by means of a directed associative experiment, the specific factor of the animal's status as a communicator and the spatial and temporal organization of the communicative act were investigated with the help of a general survey. **Materials & Methods.** The **research material** consisted of 50 questionnaires filled in by informants of different age groups. In the framework of the associative experiment, the general attitude to animals on the basis of basic human emotions was studied.

Results. The results of the study showed that the core of the associative field of negative emotions (*fear, sadness, aggression, disgust*) are large wild and predatory animals (*wolf, bear, snake*), as well as exotic animals (*hyena*). Domestic animals and pets are on the periphery (*dog, sheep*), as well as small wild animals (*hedgehog*). The associative field of positive emotions (*joy, pleasure*) includes pets close to people (*dog, cat, hamster*). The conceptual spheres of positive and negative emotions have a point of intersection represented by the association with a *dog*: according to the experiment, the *dog* gives joy and happiness, but also causes sadness. The reason for the latter statement, in our opinion, may be the negative conceptualization of the dog in the linguistic picture of the world of Ukrainians (reflected in the phraseological fund of the Ukrainian language: *hungry as a dog, dog life, angry as a dog*, etc.). Pets are the most appropriate subject of communication for the Ukrainian's picture of the world due to the fact that they historically are close in contact with people (*dog, cat, hamster*, etc.). The experiment also explored the features of identifying the animal as a participant in the discourse, its part (active or passive) in its deployment. The features of attributing characteristics to animals which described

the general qualities (*strong; gentle, frightening*), mental abilities (*smart, creative*) and speech abilities (*eloquent, ironic*) have been researched.

Conclusions. The results have shown that the significant role in attributing certain characteristics to animals play stereotypes, established ideas formed by the historical and cultural experience of the nation and reflected in its fraseology and precedent texts.

Key words: discourse, pets, associative experiment, communication, linguistic picture of the world.

Постановка проблеми. Тварини в усі часи відіграють значну роль у житті людини. Використання тварин у господарстві, полюванні, утримання їх як хатніх улюбленців обумовило зародження й розвиток комунікативного процесу «людина – тварина». Вже у прадавні часи люди звертались до тварин, просили їх про захист та допомогу. Хоч у давні часи приписування комунікативної здатності тварині було обумовлено міфологічністю світобачення, з поступом історії ми бачимо, що тварини, особливо свійські, відіграють все більшу роль у житті людини: люди спілкуються з собаками, кішками, папугами, зміями так, ніби їхній адресат є людиною, комунікантом. Дискурс спілкування людини з твариною постійно кількісно та якісно розширюється й збагачується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні в науці не існує єдиної думки щодо здатності тварин спілкуватись за допомогою мовлення – найскладнішої з семіотичних систем, що має найбільший ступінь абстрактності. Значна кількість вчених (Чарльз Хоккет, Наум Хомський, Беннет Галейф, Герберт Террейс, Дж.У. Клотц), що спостерігали за семіотичною поведінкою тварин, стверджують, що численні дослідження та експерименти, які доводять здатність тварин сприймати та відтворювати символічну мову та граматичні категорії, при детальному розгляді виявляються низкою вільних приписувань та припущень. Начебто володіння мовою тваринами (наприклад, мовою глухонімих, як в експерименті Алана та Беатріс Гарднерів) є не наслідком здатності тварини розуміти та використовувати абстрактні мисленнєві конструкції, а результатом досягнення успіху в отриманні нагороди шляхом проб та помилок. «Мовлення» ж тварин (використання ними жестів або карток на позначення певних понять) може бути лише приблизно охарактеризовано як автономне мовлення дітей (полісемантичне ситуативне звуконаслідування «дорослої» мови), адже тварина не оперує абстрактними поняттями й не має на меті висловлення своїх думок (окрім фізіологічних потреб). Отже, питання про здатність тварини сприймати та відтворювати людську мову так, як це робить людина (з комунікативною та перлокутивною метою) залишається відкритим. Проте значний

інтерес до цієї теми та поява численних досліджень із зоосеміотики та етології (Р. Фаутс «Next of Kin») у другій половині минулого сторіччя свідчить про актуалізацію процесів комунікації людини з твариною та специфіку її розвитку [3]. У науковій розвідці Ярослави Шебештян уперше з'ясовано статус літературно-художньої зоонімії в українській національній онімосистемі: «Літературно-художня зоонімія <...> є також суттєвою ланкою в організації художнього тексту та як спосіб номінації персонажа має значні стилістичні ресурси» [2, с. 1]. Питання комунікації людини з домашніми тваринами частково розглянуто у загальних працях з теорії комунікації та семіотики (В.Б. Кашкін, Р. Барт), а також у працях вчених-біхейвіористів (Е. Торндайк), багато літературних і кінематографічних творів присвячено домашнім тваринам й описам комунікації людей з тваринами (згадаймо твори Мар'яни і Тараса Прохаськи «Хто зробить сніг», Софії Андрухович та Мар'яни Прохасько «Сузір'я курки», Галини Вдовиченко «Котохатка» та ін.). Проте наукового вивчення дискурсу «людина – тварина» у його всебічності та повноті на сьогодні невідомо. У підґрунті комунікативного процесу «людина – тварина» лежить прагнення людини до комунікації взагалі. Як свідчать соціолінгвістичні та статистичні опитування, на сьогодні в Україні майже 44% людей незалежно від віку вважають себе самотніми, незважаючи на те, що їх оточує значна кількість людей, особливо в умовах сьогоденної самоізоляції людина може залишатися лише зі своїми тваринами [1, с. 15]. Прискорений ритм життя, мобільність населення, технологічний розрив між поколіннями призводить до наявності суттєвої кількості короточасних комунікативних актів, більшість з яких є фактичними. Домашня тварина, яка завжди поруч, постійно бере участь в житті свого хазяїна та сприймає його таким, який він є, у цій ситуації виступає як більш прихильний комунікант.

Постановка завдання. Мета нашого дослідження полягає у визначенні комунікативного статусу тварини за допомогою мовних маркерів дискурсу, аналізі особливостей структури та функціонування дискурсу свійських тварин. **Об'єктом** дослідження є дискурс домашніх тварин, а саме опис комунікативних актів людини з домашньою

твариною, асоціативне поле «тварина» у мовній свідомості інформантів. **Предметом** дослідження є статус тварини у системі дискурсу та системі асоціативних зв'язків у мовній свідомості людини. **Матеріал** дослідження складала анкети (50 анкет), заповнені інформантами різних вікових груп.

Виклад основного матеріалу. Комунікативний акт передбачає наявність учасників (суб'єктів) комунікації – адресата та адресанта, які можуть бути представлені однією особою або групою, колективом. Визначення провідних характеристик комунікантів сприяє розумінню інших важливих компонентів комунікативного процесу та дає змогу прогнозувати його розвиток. Мовна картина світу складається з когнітивних формувань – концептів, що уособлюють знання всіх рівнів про певний фрагмент світу. Концепти є пов'язаними один з одним за допомогою смислових, конотативних, асоціативних зв'язків та є єдиним інтегративним цілим. Ці зв'язки відображаються у мові та можуть бути реконструйовані за допомогою мовного інструментарію. Одним з найпоширеніших методів реконструювання мовної картини світу або якогось її фрагменту є асоціативний експеримент. Виявлення асоціативних зв'язків допомагає чіткіше визначити смислову та емоційну завантаженість концептів, їх зв'язки з іншими концептами. З метою виявлення особливостей концептуалізації тварин у мовній картині світу українців ми провели спрямований асоціативний експеримент. У дослідженні брали участь 50 студентів Університету Ушинського, вікова група від 17 до 23 років. Інформантам пропонувалось заповнити анкети, в яких вони мали вказати назви тварин, з якими в них асоціюються слова-стимули. Як слова-стимули було обрано основні емоції, притаманні людині. Отже, експеримент мав показати, які групи тварин підсвідомо сприймаються як більш приємні, й, відповідно, можуть бути концептуалізовані як потенційні комуніканти. У результаті проведеного експериментального дослідження ми отримали такі результати: на емоційний стимул «злість, агресія, відраза» були надані такі частотні асоціати-аніمالізи (у дужках зазначено відсоток інформантів, що відмітив асоціат): *вовк* (24%), *тигр* (16%), *змія* (8%), *гієна* (8%). Як бачимо, усі зазначені тварини належать до диких тварин та є хижаками; на стимул «сум, печаль» було зазначено такі асоціації: *слимак* (14%), *собака* (10%), *вівця* (4%), *лебідь* (2%), *їжак* (2%). 12% інформантів не відмітили жодного асоціату. Як бачимо, серед асоціацій присутні домашні (*собака*) та свійські (*вівця*)

тварини. З емоцією «радість» в інформантів асоціювались такі тварини: *кіт* (20%), *собака* (18%), *кролик* (12%), *білка* (6%). Як бачимо, до асоціативного ядра увійшли найчастотніші домашні тварини, найближчі до людини. На стимул «задоволення, ніжність» було отримано такі реакції: *кіт* (50%), *собака* (18%), *кролик* (8%), *хом'як* (2%), *шиншила* (2%). Як бачимо, усі відмічені асоціати є домашніми тваринами. Результати асоціативного експерименту показали, що ядро асоціативного поля негативних емоцій складають великі дикі й хижі тварини (*вовк, ведмідь, змія*), а також екзотичні тварини (*гієна*). На периферії знаходяться домашні та свійські тварини (*собака, вівця*), а також невеликі дикі (*їжак*). Асоціативне поле позитивних емоцій (радість, задоволення) включає домашніх тварин, близьких до людини (*собака, кіт, хом'як*). Концептосфери позитивних та негативних емоцій мають точку перетину, представлену асоціатом *собака*: за даними експерименту, собака дарить радість та задоволення й також викликає сум. Причиною останнього твердження, на наш погляд, може бути негативна концептуалізація *собаки* у мовній картині світу українців (відображеної у фразеологічному фонді української мови: *голодний як собака, собаче життя, злий як собака* тощо). Отже, найбільш прийнятними як суб'єкти комунікації у картині світу носіїв української мови є домашні тварини, що історично перебувають у тісному контакті з людиною (*собака, кіт, хом'як* тощо). Комунікація з цими тваринами може бути досліджена як успішна й така, що створює власний дискурс.

Для виявлення дискурсивних характеристик комунікації людини з домашніми тваринами нами було проведено комплексне експериментальне дослідження, яке включало лінгвістичну методику тесту на закінчення речень, методику визначення адресата тексту та опитування. Одним з найважливіших компонентів дискурсу є спосіб номінації учасників дискурсивного процесу, адже специфіка використання мови при найменуванні становить унікальність певного дискурсивного формування та розкриває стосунки між учасниками дискурсу. Референція комунікантів є важливим елементом комунікації, що визначається й, у свою чергу, визначає інші компоненти комунікації (повідомлення, код, контекст, канал зв'язку, зворотній зв'язок). Референцію (ім'я, прізвисько) вивчають у межах ономастики – науки, що вивчає власні імена об'єктів та явищ реальності. Для українців характерно називати тварин людськими іменами, найчастіше іноземного походження (*Лакі, Твікс, Пако, Рекс, Софт, Лімбо*).

При цьому більше іноземних імен дають собакам, кішок частіше називають місцевими іменами, також зі зменшувальними суфіксами (*Лізка, Машка, Мурка, Васька*). Собак і кішок більшою частиною називають на честь людей (*Альфред, Герда, Аліса, Жозефіна, Машка, Петро*). Використовуються також імена-трансформери – семантичні: ім'я чоловіка використовується для позначення жіночої особи, або навпаки (*Жозефін, Рамзеса, Ельзик*). У таких випадках як первинні беруть іноземні імена власні (Жозефіна, Рамзес, Ельза). Для папуги найпопулярнішим є ім'я *Кеша*, для хом'яка – *Хома*. Найбільше «людських» імен надається кішкам, причому саме жіночої статі – *Аля, Ліза, Машка, Маринка*, котів чоловічої статі, як і собак, почасти іменують за кольором хутра або зовнішньою ознакою (*Рудик, Рижик, Сірий, Чорний, Сірко, Бугай, Пірат*). Використовують прізвиська, що визначають рису характеру тварини: *Дружок, Пірат, Хмурий* (здебільшого у собак), зовнішні відмінності: *Пушок, Сірий, Альба (біла)*, розмір тварини (здебільшого маленький): *Бімченя, Кнопка, Кнопа, Бусинка*. Найбільш популярними іменами домашніх тварин у культурно-концептуальному просторі українців є такі, що відображують культурно навантажені характеристики тварини (велич та силу коня, вірність собаки, ласкавість кішки, неприємність та незначний розмір пацюка, неоднозначне ставлення до змії як до екзотичної тварини), а також найменування, що згадуються у літературних творах, популярних кіно- і мультфільмах тощо.

Під час експерименту характеристики, які ідентифікували тварин, ми розподілили на загальні, властиві тваринам від природи або приписувані ним у мовній картині світу нації (такі, що описуються у фразеології) та такі, що характеризують мовлення людини. Загальні стимули-характеристики отримали такі найчастотніші реакції (у дужках зазначено відсоток інформантів, які вказали даний вид тварин): лагідний: *кіт* (56%), *собака* (20%), *кролик* (8%), *пава (павич)* (2%), *колібри* (2%). Як бачимо, серед реакцій присутні як домашні тварини, що часто перебувають у безпосередньому контакті з людиною, так і екзотичні дикі (*колібри*); гарний: *пава* (8%), *заєць* (6%), *собака* (6%), *метелик* (6%), *кіт* (6%), *олень* (6%). Значну частину реакцій на такий стимул склали назви птахів (*пава, півень, голуб, лебідь, чапля, гусак, качур*), їх сумарний відсоток дорівнює 20%. Частотною була вказівка на дитинчат тварин (*зайченятко, гусеня, цуценя*) – 12%. Більшість вказаних тварин належить до класу диких; добрий: *собака* (32%), *кіт* (14%), *вед-*

мідь (14%), *кінь* (6%), *корова* (6%), *зебра* (6%). Така характеристика концептуалізується перш за все у зв'язку з домашніми тваринами (*собака, кіт*). Значний відсоток також складає клас парнокопитних (*кінь, корова, зебра*); злий: *вовк* (42%), *крокодил* (20%), *собака* (14%), *ведмідь* (4%), *гієна* (4%), *лев* (4%), *акула* (2%). Така характеристика притаманна диким тваринам, а також екзотичним (*крокодил, гієна, акула*). Зазначимо, що приписування загальних характеристик (їх ідентифікація з видами тварин) не склало труднощів в інформантів, у ході експерименту інформанти керувались здебільшого типовими стереотипними уявленнями, відображеними в фразеологічному фонді нації та сформованими її прецедентними текстами (здебільшого фольклорними).

До другої групи характеристик нами було віднесено такі, що описують мовлення людини та можуть бути зіставлені з мовленнєвою здатністю людини. Голосний: *півень* (16%), *горобець* (14%), *індик* (14%), *гусак* (12%), *собака* (4%), *мавна* (4%), *слон* (2%). Значний відсоток реакцій на даний стимул склали назви птахів (*півень, горобець, ворона, гусак, індик, чайка, папуга, зозуля, цесарка, сова, соловей, пелікан*) – 72%. Здебільшого вказані тварини відносяться до свійських (*півень, індик, гусак*). Приписування характеристики, вочевидь, ґрунтувалось на фізичних та поведінкових ознаках тварин. Тихий: *миша* (16%), *риба* (18%), *заєць* (12%), *змія* (8%), *олень* (2%), *равлик* (2%). За визначенням інформантів, дана характеристика притаманна диким тваринам й обумовлена особливостями їх поведінки. Мовчазний: *змія* (28%), *риба* (16%), *миша* (12%), *ящірка* (2%), *коала* (2%), *голуб* (2%), *слон* (2%), *равлик* (2%), *бегемот* (2%). За вказаним параметром реципієнти характеризували виключно диких тварин, з яких певний відсоток склали екзотичні види (*коала, бегемот*). Мовчазність приписувалась здебільшого тваринам, що не перебувають в тісному контакті з людиною, і таким, чия поведінка відповідає зазначеній характеристиці (*риба, равлик*). Простежується кореляція з реакціями на стимул «тихий» (*риба, миша, змія*). Красномовний: *лисиця* (24%), *папуга* (10%), *сова* (10%), *півень* (6%), *мавна* (4%), *лев* (2%), *пацюк* (2%), *гусак* (2%). Більшість тварин, виокремлених за цим параметром, належать до класу диких (*лисиця, сова, лев*), частина – до домашніх (*папуга, мавна*). Серед названих тварин багато птахів (*папуга, сова, півень, гусак, соловей, голуб*). Кореляція з характеристикою «голосний» вказує на виокремлення тварин за параметром фізичної поведінки (тварина вголос продукує звуки).

Простежується й вплив прецедентного масиву концептосфери: *лисиця, сова, півень* у фольклорних та медійних текстах (байки, казки, мультфільми) зображуються як дійові особи з розвинутою мовленнєвою компетенцією. Ідентифікація за таким параметром також корелює з визначенням тварин за характеристикою «винахідливість». Можливою причиною виокремлення *лисиці, півня, лева, папуги* є підсвідома ідентифікація за кольором хутра тварини (*красно-мовний*).

Висновки. Проаналізувавши особливості ідентифікації загальних та «мовленнєвих» ознак тварин, ми дійшли таких висновків. Значну роль у приписуванні тих чи інших ознак тваринам відіграють усталені уявлення, стереотипи, сформовані історично-культурним досвідом нації й відображені фразеологією та прецедентними текстами даного народу. Розподіл позитивних та негативних характеристик за видами тварин відбувається, тим не менш, на підґрунті опозиції «домашня тварина – дика тварина» (позитивні – негативні ознаки відповідно). Характеристики, нерелевантні для дискурсу спілкування з тваринами, приписують здебільшого екзотичним тваринам, що зумовлено їх периферійним положенням в межах досліджуваної концептосфери. Зокрема, характеристика «мовчазність» була визначена як притаманна екзотичним видам тварин: *верблюд, бегемот, коала*. Таким чином, спостерігається перетин структур когнітивного простору, в якому ступінь мовленнєвої компетенції співвідноситься з фактором контакту тварини з людиною, близькості тварини до людини. У межах експерименту інформантам також пропонувалось визначити можливість діалогу з тваринами та обґрунтувати свою думку. Більшість інформантів засвідчила можливість діалогу з тваринами. При цьому, як обґрунтування, було вказано здатність тварин до розуміння людського мовлення й можливість відповідати невербально: за допомогою жестів, специфічних звуків (властивих цьому виду тварин: *гав, мяу* тощо). Втім, при формулюванні зразків діалогу з тваринами 72% інформантів навели приклади монологічних текстів. З них 14% – з інтровертивною прагматичною орієнтацією (роздум на філософські теми, риторичні питання): *Ось думаю все, хто мені до пари? Хіба Сашко? А, ну їх, цих хлопців!* Тексти, зазначені рештою (28%) інформантів можна охарактеризувати як діалог з нульовою відповіддю: комунікативний акт

побудовано на ґрунті діалогічного мовлення, активний комунікант (людина) постійно звертається до іншого комуніканта, підтримуючи його участь у спілкуванні, продовжуючи дискурсивну лінію «за іншого», ніби інший комунікант (тварина) щось відповідає. Отже, домашні тварини, зокрема *собаки, кішки й папуги*, усвідомлюються людиною як потенційно можливі комуніканти, однак це обмежується розумовими здібностями тварини, здатністю лише до невербального спілкування, відсутністю мовної компетенції. Тексти, звернені до тварин, підтверджують таку думку: вони носять здебільшого монологічний характер, є експресивними, емоційно насиченими, містять риторичні питання, частотне використання наказового способу, зменшувально-пестливих форм. Узагальнюючи, можемо дійти висновку про уособлення адресата комунікації – тварини – як комуніканта, нижчого за статусом, ніж адресант. Для визначення особливостей налаштування часу і простору в контексті спілкування з домашніми тваринами було проведено опитування вищезначеної групи інформантів. Реципієнтам пропонувалось визначити, де й за яких умов відбувається спілкування з тваринами. Проаналізувавши результати експерименту, ми дійшли таких висновків: 72% інформанти зазначили, що вони спілкуються з тваринами завжди й за будь-яких умов; 6% інформантів лише інколи ведуть розмову з тваринами; 14% реципієнтів зазначили, що спілкуються з тваринами, коли нікого більше немає поруч; 8% інформантів вказали, що вони не спілкуються з тваринами. Відносно просторового контексту комунікації з тваринами, 80% інформантів зазначили, що місце не має значення, 8% реципієнтів спілкуються з тваринами лише вдома, 6% – лише на вулиці (на дворі), 6% – не спілкуються.

Отже, специфіка темпоральної та просторової організації комунікації з тваринами дозволяє визначити комунікацію з домашніми тваринами як успішну й таку, що характеризується мінімальними обмеженнями за контекстом. Разом з тим, дискурс домашніх тварин має свої відмінності залежно від соціокультурної ситуації: в умовах міста й села люди використовують різні комунікативні стратегії під час спілкування з тваринами, в умовах міста спостерігається більше різноманіття тематики спілкування з тваринами, обговорення абстрактних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сліпушко О.М. Давньоукраїнський бестіарій (звірослов): національний характер, суспільна мораль і духовність українців у тваринних архетипах, міфах, символах, емблемах. Київ : Дніпро, 2001. 140 с.

2. Шебештян Я.М. Сучасна українська літературно-художня зоонімія: функції, склад та структура : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 2008. 22 с.

3. Fouts R. S., Mills S. T. Next of Kin. My Conversation with Chimpanzees. N. Y.: Avon Books INC, 1997. 420 p.

УДК 811.161.2'33'28'38'42М.Матіос

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.1.11>

СПЕЦИФІКА ІДІОЛЕКТУ МАРІЇ МАТІОС: СТАТИСТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ

THE SPECIFICITY OF MARIA MATIOS' IDIOLECT: A STATISTICAL PROFILE

Лотоцька Н.Я.,

orcid.org/0000-0001-6692-196X

PhD,

*старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»*

Мох Р.Н.,

orcid.org/0009-0008-6620-239X

студентка I курсу магістратури

*Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»*

Стаття присвячена детальному вивченню специфіки ідіолекту української письменниці Марії Матіос. У контексті сучасних лінгвістичних досліджень поняття ідіолекту становить предмет тривалих дискусій. У праці висвітлено різні підходи до розуміння ідіолекту, зокрема стилістичний, соціолінгвістичний, лінгвокультурологічний, лінгвокогнітивний та статистичний підхід. Лінгвокультурологічний підхід дозволяє розкрити зв'язки між ідіолектами та культурою, відображаючи цінності та традиції певного соціуму. Соціолінгвістичний підхід досліджує вплив соціальних факторів на мовну практику автора. Стилiстичний підхід зосереджує увагу на мовних прийомах, які роблять текст письменника неповторним. Когнітивний підхід досліджує когнітивні процеси, які впливають на мовленнєве вираження автора. Статистичний підхід базується на аналізі кількісних даних та статистичних залежностей в мовленні автора.

Представлено та проаналізовано статистичні характеристики мовлення письменниці; розкрито мовні характеристики, що зумовлені її особистими вподобаннями, літературною діяльністю тощо. Дослідження проводилося за допомогою генерального регіонально анотованого корпусу української мови (ГРАК). До створеного підкорпусу авторки для дослідження увійшли дванадцять творів: «Вирвані сторінки з автобіографії», «Нація», «Чотири пори життя», «Солодка Даруся», «Щоденник страченої», «Кулінарні фіглі», «Майже ніколи не навпаки», «Армагедон уже відбувся», «Москалиця», «Не плачте за мною ніколи...», «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба», «Апокаліпсис».

В процесі дослідження проаналізовано статистичні показники лексики та тексту, як-от: обсяг тексту аналізованих творів, обсяг словника, індекс різноманітності, середня повторюваність слова в тексті, кількість *h* нарах *l* *g* *o* *m* *e* *n* *a*, індекс винятковості тексту, індекс винятковості словника, кількість високочастотної лексики у тексті, кількість високочастотної лексики у словнику, індекс концентрації у тексті та індекс концентрації у словнику.

Ключові слова: ідіолект, корпус, підкорпус, статистичні дослідження, статистичні характеристики.

The article is devoted to a detailed study of the specifics of the idiolect of the Ukrainian writer Maria Matios. In the context of modern linguistic research, the concept of idiolect is the subject of long discussions. The paper highlights various approaches to understanding the idiolect, including stylistic, sociolinguistic, linguocultural, linguocognitive and statistical approaches. The linguistic and cultural approach allows to reveal the connections between idiolects and culture, reflecting the values and traditions of a particular society. The sociolinguistic approach studies the influence of social factors on the author's language practice. The stylistic approach focuses on the linguistic techniques that make a writer's text unique. The cognitive approach studies the cognitive processes that influence the author's linguistic expression. The statistical approach is based on the analysis of quantitative data and statistical dependencies in the author's speech.

The statistical characteristics of the writer's speech are presented and analyzed; the linguistic characteristics that are determined by her personal preferences, literary activity, etc. are revealed. The study was conducted with the help of the General Regional Annotated Corpus of the Ukrainian Language (GRAC). The author's sub-corpus for the study included twelve works: "Torn Pages from an Autobiography", "Nation", "Four Seasons of Life", "Sweet Darusia", "Diary of an Executed Person", "Culinary Figs", "Almost Never the Other Way Around", "Armageddon has Already Happened", "Moskalitsa", "Don't Ever Cry for Me...", "Mother of Marits, Christopher Columbus's Wife", and "Apocalypse".